

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Ioannis De Lvgo Hispalensis, Societatis Iesv, S. R. E. Tit.
S. Balbinæ Presbyteri Cardinalis, Disputationes
Scholasticæ, Et Morales De Virtute Fidei Divinæ**

Lugo, Juan de

Lugduni, 1656

V. An possit Deus amphibologicè loqui, & an ex hoc capite deficiat eius
infallibilitas.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81031](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-81031)

tia impedire. Neque etiam licet Deus posset cum aliis dispensare, vt mentiretur, posset ipse licite mentiri. Sunt enim aliqua, quæ ex præcepto, vel dispensatione Dei possunt homines agere erga alios homines, non tamen erga ipsum Deum, verbi gratia, potest Deus præcipere homini, vt contumeliis vexet alium hominem, cum Dominus sit Deus honoris nostri, eumque per se, vel per alios possit nobis auferre; non tamen posset Deus dispensare, aut præcipere, vt contumelias in ipsum Deum proferemus cum inhonorando, quæ quidem semper essent blasphemia turpissime. Posset item Deus præcipere alicui, vt stultum, vel insanum se fingeret, vt contemptibilis apud alios esset: non tamen posset Deus ipse ad eundem finem se fingere stultum vel insanum: esset enim imperfectio contra infinitam maiestatem, & dignitatem Dei, si posset talem vnquam actionem exercere, ob quam meritò posset stultus, vel insanus altissimi: quod tamen non est contra dignitatem hominis, cum ex natura sua possit sæpe tales actiones exercere. Similiter ergo, licet concederetur, quod homo ex præcepto, vel dispensatione Dei posset aliquando falsum testificari, quia totum damnum, quod inde sequeretur esset solum contra fidem, & existimationem humanam, & contra hominum conuictum, & commercium, quorum omnium Deus est Dominus, & potest bona illa auferre: non tamen deberet, aut posset concedi, quod Deus ipse posset mentiri, vel fallere, ex hoc enim possibili sequeretur imperfectio maxima in ipso Deo, nimirum defectus summæ auctoritatis in testificando; possent enim homines formidare semper de veritate diuinæ testificationis, cum fallere posset. Quare cum non possit Deus auferre sibi suas perfectiones, licet possit auferre nostras; consequens est, vt nec possit id facere vnquam, ex cuius possibilitate argueretur defectus alicuius perfectionis simpliciter simplicis in ipso Deo; qualis est summa auctoritas in testificando, & esse summæ fide dignum in suis dictis, quæ perfectiones non subsunt libero dominio Dei, sicut subsunt nostre: hoc enim ipsum liberum dominium erga suas perfectiones esset maxima imperfectio, cum esset defectibilitas ab infinita perfectione.

Dixi, infallibilitatem Dei & eius impotentiam ad mentiendum, vel dicendum falsum non pendere ab eo, quod homo possit, vel non possit ex dispensatione vel præcepto Dei mentiri, vel falsum testificari: non tamen ideo concedo, posse Deum id homini præcipere, vel in hoc dispensare: video enim posse hanc rationem extendi etiam ad homines, ad quorum naturæ perfectionem spectare videtur non solum non mentiri, sed etiam non posse licite mentiri, vel falsum vnquam testificari. Si enim id in aliquo casu posset licite facere, iam ex hoc capite deficeret in radice fides humana. Quia hoc ipsum scire, illum, qui mihi loquitur, posse aliquando licite mentiri & falsum dicere, & posse licite id procurare, ac petere à Deo dispensationem, vt licite mentiretur, non parum derogaret fidei humanæ, cum possemus formidare, ne vel ille, qui loquitur s obtinisset fortasse, vel saltem imaginaretur sibi datam dispensationem in hoc casu, quam sæpe Dæmon fingens se Deum hominibus concederet, nec ex hac concessione possemus agnoscere Dæmonis fallaciam, & illusionem, sicut modò possumus facile agnoscere, cum sciamus ex Scriptura,

Card. de Lugo de Virtute Fidei Diuine.

Dæmonem esse patrem mendacij, & omne mendacium à Dæmone esse, & non à Deo, qui solum amat veritatem. Pertinet ergo ad ipsam naturam rationalem, & eius dignitatem hæc totalis, & vniuersalis impotentia licite mentendi, vel falsum testificandi, vt possit esse integra fides mutua inter homines, atque adeo, quod Deus non possit in hoc cum homine dispensare. Quare licet Deus possit naturam humanam destruere, & eius perfectiones, non tamen potest illam condere sine sua perfectione essentiali, & radicali, ad quam spectat hæc vniuersalis impotentia falsum licite testificandi. Neque etiam obstat Innoc. III. *supra* adductus in cap. *gaudemus de diuortio*: ibi enim non dicit Deum dispensasse cum Iacob vt mentiretur, sed propter Dei reuelationem illi factam, fuisse excusatum. Verba Pontificis sunt hæc: *Neque vlli vnquam licuit simul plures uxores habere, nisi cui fuit diuina reuelatione concessum, qui mos quandoque, interdum etiam fas censetur, per quam sicut Iacob à mendacio, Israelita à furto, & Sanson ab homicidio, sic & Patriarcha, & alij viri iusti, qui plures leguntur habuisse uxores ab adulterio excusantur.* Quorum verborum sensus non est quod Deus dispensauerit in mendacio, sed quod per suam reuelationem mutauerit materiam, reuelando nimirum, quod Iacobo debeatur primogenitura, fecit, quod verba illa, *Ego sum primogenitus tuus Esau*, &c. in aliquo vero sensu proferri potuerint sine mendacio, sicut etiam in exemplis ibi à Pontifice adductis reuelatio, & non dispensatio intercessit. Sic enim Deus non dispensauit cum Israelitis, vt furarentur, sed dedit eis dominium eorum honorum, nec dispensauit cum Sansone, vt occideret se propria auctoritate, sed constituit eum ministrum suum ad eam actionem; sic ergo non dispensatio Dei, sed reuelatio, qua mutata fuit materia, excusauit Iacobum à mendacio. Quia tamen non oportet questionem confundere, & quia infallibilitas Dei, & impotentia mentendi non pendet ab eo, quod homo possit, vel non possit ex dispensatione Dei aliquando falsum loqui; non est necesse de homine id nunc ex professo probare, sed solum ostendere, quomodo in Deo id repugnet, etiam si homini non repugnaret: quod solum sufficit, & requiritur ad infallibilitatem diuini testimonij.

Pertinet ad ipsam naturam rationalem, & eius dignitatem vniuersalis impotentia licite mentendi.

SECTIO V.

An possit Deus amphibologicè loqui, & an ex hoc capite deficiat eius infallibilitas.

Hoc est aliud argumentum, quo vti possunt, qui dicebant Deum saltem de potentia absoluta posse fallere: quia omnia inconuenientia, quæ ex hoc sequerentur, atque videntur sequi ex amphibologia verborum, qua non minus decipiuntur audientes percipientes verba in diuerso sensu ab eo, in quo proferuntur. Nam mea quid refert, quod aliud significant verba ab eo, quod est in mente, vel quod aliud ego ex verbis percipiam, quam loquens significare intendit, si in vtroque casu atque decipior verborum occasione?

Hæc questio pendet ex illa alia, an & quomodo licitum sit vti verbis æquiuocis, & ambiguis

61

O

seu loqui amphibologicè intendendo significare verbis alium sensum verum, diuersum tamen ab eo, quem auditores hic, & nunc concipiunt, & significari putant, de qua questione vltra alios videri possunt P. Suarez tom. 2. de religione tract. 4. libro 3. cap. 10. & 11. Lessius de Iustitia cap. 42. dub. 9. n. 47. Sanchez lib. 1. de matrimonio disp. 10. in fine, & latè lib. 3. in decalog. cap. 6. numero 15. & post alios Coninch. in presenti disp. 10. dub. 3. in qua questione aliqui adeo putant licitam esse amphibologiam in vocibus, vt id verum purent, saltem cum causa, quando, licet verba exterius prolata sensum verum habere non possint, cum tamen habere possunt coniuncta cum verbis aliis quæ mente concipiuntur, & retinentur, vt si interrogas, *hodie nihil prorsus comedi*, retinendo mentes, ex carnibus; ita plures, quos refert, & sequitur Sanchez dicto cap. 6.

62

Hoc tamen ita vniuersaliter prolatum mihi semper durissimum, & difficillimum visum est cum aliis multis, quos refert Sanchez ibi, & aliis quos refert & sequitur Coninch. *ubi supra* num. 34. & numero 49. qui id latè, & optimè probat. Ratio autem præcipua est, quia veritas obligat quidem ad conformanda verba menti, non ad conformandam mentem cum mente; ad hoc enim necessitate cogitur homo, sed vt non appareat aliud in verbis ab eo, quod est in mente loquentis. Debemus ergo comparare verba ipsa cum mente & videre ex vna parte voces externas cum sua significatione, & ex alia parte mentem loquentis, & considerare, an verba expriment id, quod est in mente, an verò aliquod contrarium. Si enim contrarium expriment, sit contra veracitatem: si expriment idem, satisficet plenè veracitati. Et quidem, cum tota hæc obligatio veracitatis proueniat, vt diximus, ex necessitate conseruandi fidem humanam adeo necessariam ad conuiuium, & commercium politicum, nescio quomodo eadem veracitas non debuerit æquè prohibere restrictiones illas mentales, ex quibus, si licitæ essent, eadem omnino inconuenientia orirentur. Equè enim dubitarent omnes audientes, an loquens vltra voces externas adderet restrictiones mentales, quibus sensus contrarius contineretur sensui, quem voces exprimerent, sicut dubitare possent de veritate, si mendacium liceret. Vnde inutilis omnino esset mendacij prohibitio; omnes enim, qui mentiri non auderent propter prohibitionem, easdem voces omnino vsurparent, quas mentientes vsurpassent, & eundem finem obtinerent addita restrictione mentali. Nec satisfacies dicendo, id non licere, nisi cum causa: nam eodem modo dicerent alij, mendacium etiam non licere nisi cum causa: occurrente autem causa, idem omnino liceret, & eadem incommoda sequerentur, si restrictio illa purè mentalis licita esset, quæ sequeretur, si licitum esset mendacium cum causa: quare frustra lex naturalis mendacium etiam cum causa prohibuisset.

63
Obiectio 1.

Obiiciunt primò, quod Christus ipse Ioan. 7. rogantibus, vt ascenderet ad diem festum, respondit *vos ascendite ad diem festum hunc*, ego non ascendo; & tamen postea, & ipse ascendit ad diem festum, non manifestè, sed quasi in occulto. Vnde apparet priora verba dicta fuisse à Christo cum restrictione mentali, scilicet, *ego non ascendo publice, & palam*. Respondetur primò communiter, sensum priorum verborum esse iuxta

mentem petentium, qui petebant, vt ascenderet palam, dicebant enim: *transi hinc, & vade in Iudeam, vt & discipuli tui videant opera tua, que facis*. Nemo quippe in occulto quid facit, & quærit ipse in palam esse, si hæc facis, manifesta te ipsum mundo. In eodem ergo sensu respondit Christus, se non ascendere, quæ non est restrictio mentis, sed retentio sensus propositi à rogantibus, sicut si peterent, *veni nobiscum*; & responderet, *non veniam*, subintelligitur, *nobiscum*. Addunt alij, legendum ibi esse *nondum ascendo*, vel vt alij volunt, *non ascendo nunc*, propterea habent alij graues interpretes. Sed, vt notat Hurtado disparatione 18. §. 68. sensus idem est retenta prima lectione: quia in rigore verba illa, *non ascendo*, non negant adscensum futurum, sed præsentem, quem illi petebant.

Obiiciunt secundò, verba eiusdem Christi Marc. 13. qui interrogatus à discipulis de die iudicij, respondit: *de die autem illo, vel hora, nemo scit, neque Angeli in celo, neque Filius, nisi Pater*, quod etiam verum esse non poterat, nisi cum restrictione mentali, *non scit Filius, vt dicit*. Respondetur tamen, hanc non esse restrictionem mentalem, de qua loquimur, sed sensum venum, quem voces illæ habent: nam qui interrogatur de re aliqua, solum rogatur de notitia, quam communicare possit, non de ea, quam communicare non potest, eo quod secretò illam accepit, prout Christus, vt homo secretò acceptat notitiam illius diei.

Petes, an qui vtitur restrictione illa purè mentali, verè committat peccatum mendacij: quod idem quæri potest de eo, qui vtitur amphibologia sine causa in sensu diuerso ab eo, quem auditores concipiunt. Affirmat Coninch. *ubi supra* numero 49. & 50. esse mendacium: quæ talis oratio absolute prolata est falsa, nec aliud est velle mentiri, nisi scilicet velle profiteri verba, quæ in his circumstantiis prolata significant id, quod proferens scit esse falsum. In hoc tamen potest esse questio de nomine, & magis placet, quod illud non appelletur propriè, & formaliter mendacium; sed solum materialiter. Nam mendacium formale, videtur esse loquutio formalis contra mentem: loquutio autem formaliter in ratione loquutionis videtur completi formaliter per voluntatem significandi, sine qua prolatio sola vocum non est formalis loquutio, quia loquutio includit essentialiter, vt diximus, ordinationem mentis nostræ ad audientem: qui ergo non vult communicare audienti notitiam suam de tali obiecto, sed de alio diuerso, non loquitur formaliter de illo obiecto, quod voces solæ possent significare. Fateor, nec etiam loqui de illo alio obiecto, quod voces simul cum restrictione mente retenta significant, quia illud obiectum voces externa non significant, & per conceptus internos vocibus non expressos loqui non potest: atque ideo in rigore loquendo de nullo obiecto loquitur completè. Non enim de obiecto, de quo loqui intendit, quia illud non exprimitur per voces: neque etiam de obiecto, quod voces de se significant, quia non intendit de illo loqui, neque illius notitiam audienti communicare, de nullo ergo obiecto loquitur. Neque enim loqui est solum profiteri voces significantes de se hoc obiectum: qui enim proferit voces ambiguas, & significantes de se duo obiecta, alterum verum, & alterum falsum, non mentitur, ni-

si velit significare obiectum falsum, nec loquitur verum, nisi illud velit significare: ergo prolatio illa vocum completur formaliter in ratione loquutionis veræ, vel mendacij à voluntate significandi tale, vel tale obiectum. Alioquin, si absque vlla voluntate significandi, vel determinandi significationem eas voces ambiguas proferret, adhuc loqueretur per illas voces & per consequens loqueretur verum, & mentiretur, cum voces de se vtrumque æquè significant.

66 Dixi tamen, quoad hoc esse posse questionem de nomine: quia de se ipsa, fateor etiam absque voluntate loquendi de tali obiecto falso, quod solum voces externæ significant possunt, prolationem voluntariam talium vocum esse peccatum contra veritatem, quæ non solum obligat ad non mentientium formaliter, hoc est cum intentione loquendi, & significandi obiectum falsum, sed etiam ad non mentientium materialiter, hoc est, non proferendum eas voces, quæ de se in se circumstantis prolata non possunt significare nisi obiectum falsum. Parum enim refert ad impediendum commercium humanum, quod voces proferantur, cum hac intentione, vel illa, cum audientes solum percipiant voces, & eorum externam significationem, nec illam aliam intentionem possint, nisi ex ipsis vocibus externis, colligere. Quare esset etiam contra religionem, si aliquis loquens cum restrictione illa purè mentali adderet iusiurandum, quia iam ex vi vocum externarum adduceretur Deus in testem rei falsæ, quod non minùs à Religionem prohibetur.

67 Hoc supposito, restat questio solum de amphibologia, seu verbis illis ambiguis, quæ possunt de se duos sensus habere, alterum falsum in quo ab auditoribus accipiuntur, alterum verum, quem loquens significare intendit. De qua rursus supponendum est primò, in aliquibus casibus esse proculdubio obligationem abstinendi ab eiusmodi æquivocationibus, & usurpandi verba in eo sensu, in quo ab auditoribus accipiuntur. Primò, quando ex illo errore auditores in aliquod graue incommodum inciderent. Quæ obligatio erit etiam ex virtute fidei, vel Religionis, quando error, quem conciperent, esset contra fidem. Sicut quando etiam esset contra iustitiam, vel castitatem, aut alias virtutes, vsus ille amphibologie esset saltem indirectè contra eas virtutes. Secundo, quando ex ratione officij tenetur aliquem instruire, & docere vera, ne erret: & magis, si pretio, vel stipendio accepto ad id tenemur. Tertio, quando contractus onerosos, & mutuos celebramus, debemus enim ex iustitia verba ad mentem contrahentis proferre, ne eum decipiamus. Quarto, quando iudici, vel Prælato legitime interroganti inbemur respondere; debemus enim in sensu interrogantis respondere, vel certe in sensu, quo interrogare deberet.

68 Secundo, supponendum est non posse excusari à vitio, & peccato saltem leui, iis amphibologiis, & captiosis æquivocationibus absque vlla causa vti, in quo omnes conveniunt, quos affert, & sequitur Sanchez dicto cap. 6. Quia, licet illud non sit mendacium, aliquod tamen detrimentum affert communi conviciui, & colloquiis humanis, & aliquo modo derogat humanæ fidei, cum non semper auditores possint ita cauti esse, vt omnes æquivocationes cauere possint. Addit Coninch. num. 44. semper inferri damnum aliquod proximo, nempe errorem, seu iudicium falsum,

Card. de Lugo de Virtute Fidei Divina.

quod concipit propter verba male intellecta. Qualis autem causa sufficiat ad excusandam hanc culpam, Sanchez num. 19. dicit sufficere, quoties occultatio veritatis necessaria, vel utilis est ad salutem animæ, vel corporis, honorem, vel res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita vt veritatis occultatio censetur tunc expediens, ac studiosa, & num. 22. cum Soto dicit, excusari à culpa, quando in iocis, & ridiculis fieret, quia honesta recreatio id redderet licitum: quod tamen merito intelligit, quando iuramentum non adiungitur: ad hoc enim grauior causa requireretur propter diuini nominis reuerentiam, quamvis non censetur esse peccatum mortale amphibologiam iuramento confirmare etiam sine causa.

His suppositis, communis, & vera sententia affirmat licitum esse hominibus, his amphibologiis, & æquivocationibus ex causa vti, vt cum aliis, quos affert, docent Sanchez ibi num. 18. & Coninch. num. 35. & num. 48. quia in rigore tunc non mentiris, sed profers verba in sensu vero, quem ex sua institutione recipiunt. Quod autem audiens ea verba in alio sensu accipiat, non proenit ex te, vt ex causa, licet occasionem dederis exceptioni, quam non teneris vitare cum incommodo tuo proportionato, præsertim cum damnum illud proximi adeo sit leue, & absque alio præiudicio.

70 Dices, ex his etiam æquivocationibus sequi incommoda contra humanum commercium, & fidem humanam, propter quæ diximus mendacium esse semper illicitum etiam ex causa gravissimam æquè decipiuntur, & falluntur auditores, ac si loquens mentiretur. Respondetur, hoc incommodum non sequi per se ex æquivocatione, sed per accidens: per se autem sequitur ex ignorantia auditoris, qui negligenter sensum verborum examinavit, & noluit vexari in eo penetrando, & intelligendo. Loquens autem satisfacit conformando verba externa cum sua mente, nec tenetur partes etiam auditoris suscipere, vel ita clarum, & digestum verborum sensum illi porrigere, vt nihil ei laboris superfit ad intelligendam mentem loquentis. Alioquin deberet, qui latine loquitur voces clarissimas seligere, & formulas loquendi minùs peregrinas, ne forte obsecritate sermonis daret occasionem auditoribus, vel lectoribus aliquid aliud diuersum in suis verbis intelligendi. Sibi itaque imputare debet, vel suæ ignorantia, aut pignora, quod citò, & leuiter, verborum vi non ponderata assensum præbuerit. Satis enim est ad commercium humanum, si nemo contra mentem verba proferat, neque etiam verbis æquivocis ab auditore non intelligendis in sensu loquentis, sine causa vtatur, quamvis causa iusta intercedente, possit vti auditorum ignavia, & inscitia ad occultandam iuste veritatem, quam manifestare non tenetur.

Hinc tamen oritur difficultas, quomodo fieri possit, vt in prædicto casu loquens intendat verum sensum in verbis ambiguis, cum re ipsa verba illa vsurpet ad occultandam veritatem. Id enim vnusquisque intendit in suis actionibus, quod habet pro fine: qui autem vsurpat verba ambigua, ideo verba illa seligit, & proferit, quia utilia sunt ad occultandam veritatem, quam in mente habet: non sunt autem utilia ad eum finem, nisi quatenus generant alium sensum diuersum in audiente: hunc ergo alium sensum videtur loquens

O 2 intendere

69

Amphibologia & æquivocationibus ex causa vti licet.

70

71

Amphibologia vti, ex causa, quomodo intendat verum sensum in verbis ambiguis.

intendere significare, & non illum, quem habet in mente: quomodo enim vult significare id, quod non vult venire in mentem audientis, sed omnino eum latere? repugnat ergo, quod vrens æquiuocatione ad decipiendum, vel saltem ad occultandam veritatem velit significare verum sensum, & per consequens, quod loquatur verum.

72

Respondeo, requiri quidem voluntatem aliquam manifestandi mentem veram, vel falsam in loquente, vt *suprà* diximus: hanc tamen voluntatem non debere esse de manifestatione, tanquam de fine vltimo intento, neque etiam debere semper esse voluntatem omnino efficacem, sufficit ergo, quod sit voluntas manifestationis, tanquam finis proximi, & quod loquens velit, non quidem manifestationem completam omnino absolutè, & efficaciter, sed solum potentiam, seu causam illius. Quam voluntatem ille etiam, qui loquitur æquiuocè, habere debet: nam licet vltimò desideret, quod audiens non percipiat veram mentem, & verum sensum verborum, quem intendit significare, sed alium diuersum, atque ideo non velit manifestationem passiuam, hoc est, quod audiens veniat in notitiam suæ mentis, quam per voces significat: vult tamen manifestationem actiuam, hoc est, ponere verba, quæ de se possunt manifestare verum sensum, & ponere ea proximè ad hunc finem, vt quantum est ex verbis, possit audiens percipere verum sensum, & hæc voluntas, & intentio proxima est, à qua dicitur loquens significare velle talem sensum verum, quia voluntate proxima vult ponere verba ad hunc finem proximum, vt possint, quantum ex ipsis est, manifestare audienti verum sensum. Hoc tamen ipsum, & hunc finem proximum ordinat ad occultandum verum sensum, tanquam ad finem vltimum. Vult itaque ponere has voces proximè, vt possint, quantum est de se, manifestare verum sensum, & illum aliunde non percipiens, non decipiatur à loquente mentiente, sed à se ipso non accipiente verba in eo sensu, sed in alio, atque ita possit loquens eius interrogationem effugere. Vult ergo loquens absolutè, & efficaciter, & intendit proximè manifestationem actiuam, vt ita dicam, hoc est, ponere signa externa, quæ possint ex se manifestare verum sensum, & ad hunc finem proximè voces profert: non tamen vult efficaciter manifestationem passiuam, hoc est, quod audiens veniat re ipsa in notitiam veri sensus, quæ voluntas, non requiritur ad loquendum, sed sufficit voluntas manifestandi actiuè, quæ potest consistere cum desiderio, & intentione vltiori, vt non percipiat verus sensus. Sic enim Deus concursus offerens in actu primo voluntati create liberæ, habet pro fine proximo, quod homo possit liberè elicere verumque actum. Hoc autem ipsum vltimò refert ad alium finem, vt scilicet homo eliciat actum bonum potens elicere actum malum, quem desiderat nullo modo elici ab homine, licet vt cum liberè omittat, atque ita mereatur, necesse sit, quod homo possit non elicere actum bonum, & ad hunc finem vltimò detur potentia ad actum malum. Sic etiam, qui æquiuocè loquitur, intendit vltimò occultare suam mentem sine mendacio per verba æquiuoca; ad quem finem necesse est, quod velit significare verum sensum per verba illa, hoc est, ponere illa verba proximè ad hoc, vt possint quantum est ex se, manifestare verum sen-

sum, & ideo ea ponere, quia possunt verum illum sensum manifestare.

Dixi tamen, non debere *semper* in loquente esse voluntatem efficacem de manifestatione passiva, quæ velit, quantum est ex se, quod audiens veniat in cognitionem suæ mentis, quam vult significare: quia non nego, eiusmodi voluntatem efficacem manifestandi suam mentem veram vel falsam, & quod audiens veniat in eius cognitionem, reperiri in Angelis, quoties ad inuicem loquuntur, vt dixi, in *tract. de Angelis*. Ratio autem differentie quoad hoc inter Angelos, & homines ea est, quod homines vt possunt in suis colloquiis vocibus æquiuocis, quæ de se indifferentes sunt ex sua institutione ad significandum hoc, vel illud: quare pendet ex voluntate loquentis, quod ordinentur ad hoc potius, quam illud significandum: quæ ordinatio potest esse voluntas inefficax representationis passivæ, & efficacis solum representationis activæ, vt explicuimus quia potest poni vox significativa ordinata ad hoc obiectum significandum à loquente, & tamen audiens non venire de facto in eius obiecti notitiam, sed alterius. At verò Angeli ad inuicem loquentes non possunt loqui cum propriis æquiuocatione, nec vsurpare voces æquiuocas, quia voces Angelicæ, vt in eo tractatu dixi, sunt actus voluntatis quibus mentem suam veram, vel falsam ordinant ad audientem: quæ voluntas non potest esse æquiuoca, sed est determinata ex sua essentia ad tale obiectum. Dicit, verbi gratia, Michael Gabrieli, Petrum esse in foro; ad quod non venit vox *Petrus*, quæ potest esse æquiuoca, sed habet voluntatem, quæ vult, quantum est de se, quod Gabriel cognoscat, se iudicare, quod ille talis homo est præsens in tali loco; ad quæ omnia distinctissime, & sine æquiuocatione fertur voluntas illa; quæ est ipsa vox Michaelis: nam posita illa voluntate, statim Gabriel per speciem denuo acceptam eam voluntatem percipit, & in ea, tanquam in signo instrumentali naturali cognoscit, Michaeli habere tale iudicium de præsentia talis hominis in tali loco: in quo tamen posset Gabriel falli; quia posset Michael relictus suæ nature habere illam voluntatem sine tali iudicio, & mentiri. Cum ergo ea voluntas habeat essentialiter pro obiecto mentem Michaelis de tali obiecto, non potest percipi ea voluntas, quæ est vox Michaelis, à Gabriele, quia percipiat mentem, quam Michael significat, & ordinat ad Gabrielem, nec potest vnā mentem pro alia concipere: quia non est indifferens voluntas illa ad duas mentes diuersas Michaelis significandas: ac per consequens non potest Michael ponere illam vocem, seu illam voluntatem, & nolle, quod intelligatur à Gabriele mens illa, ad quam communicandam ordinatur ex natura sua talis voluntas: propterea in hominibus fieri potest, quorum voces ex se indifferentes sunt, & significant ad placitum, & determinantur etiam ab intentione proferentis ad hoc potius, quam illud significandum.

Aduerte tamen, me non excludere à colloquio Angelico omnem æquiuocationem, sed solum propriam: aliqua enim æquiuocatio saltem impropria potest interuenire, v. g. si Michael loquitur Gabrieli explicando obiectum in ordine ad quod voces humanas, & dicat, *homo qui appellatur Petrus est in foro*: cum enim sint multi homines qui vocentur eo nomine, posset Gabriel intelligere

de aliquo alio, qui non sit ille, qui est in foro. Ea tamen non esset propria æquiuocatio, sed loquutio vniuersalis disiuncta, quam Gabriel falsò putat verificari in hoc particulari, cum non verificetur in eo, sed in alio. Vt si dicas, *homo quidam est in foro*, & audientes falsò putent, illum esse Petrum, cum non sit Petrus, sed Ioannes; tu tamen non, es loquutus cum æquiuocatione propria, sed significasti, vnum ex hominibus esse in foro, Petrum, vel Ioannem, &c. & hoc ipsum audientes intellexerunt ipsi: tamen ex illa propositione disiunctiua malè intulerunt, esse Petrum, cum id tamen non dixeris, nec verba id possent significare. Ita Michael in casu prædicto, & eius vox solum significat, vnum ex iis hominibus, qui vocantur eo nomine Petri, esse in foro; qui sensus solus est, quem Michael intendit, & quem Gabriel percipit: ipse tamen Gabriel postea malè infert ex illa disiunctiua, illum, qui est in foro, esse talem hominem: quæ deceptio non provenit ex æquiuocatione propria Michaelis, sed ex mala applicatione, qua Gabriel illud dictum vniuersale applicat ad tale indiuiduum determinatè. Æquiuocatio autem propria tunc solum datur, quando vox ex se apta est ad significandum determinatè hunc hominem, verbi gratia, & mentem determinatam loquentis de illo: nam vox *Petrus* apud homines ex se infinita est ad loquendum de hoc indiuiduo, non sub disiunctione, sed omnino determinatè: quæ æquiuocatio in loquutione vnius Angeli ad alium esse non potest; quia non loquitur per voces sensibiles, sed per voluntatem manifestandi suam mentem circa obiectum, quod vel determinatè, vel disiunctim explicat, quale sit re ipsa, propter ordinem essentialem, quem habet ad ipsum.

Hoc ergo supposito circa æquiuocationem, & amphibologiam in loquutione humana, dicendum est, Deum etiam eodem modo, licet non possit vti restrictione pura mentali, quando nobis loquitur, sicut nec homines licet possunt, posse tamen vti ex causa amphibologia, & verbis ambiguis, & aliquando etiam ex fine occultandi aliquid, vel ob alias causas iustas, verbi gratia, ne doctrina sacra vilescat, si eius sensus apud imperitos etiam obuius sit; obscuritas quippe ipsa, aliquando maiestatem, & auctoritatem conciliat; allicie etiam, & excitat ad attentius inquirendum sensum verum: Celantur infidelibus facratiora fidei mysteria. Prædicantur etiam futura, itavt interitum non perfectè pateant, & postea euentus ipse doceat de veritate prædictionis. Denique sustinetur melius debita subordinatio, & recursus ad Prælatos, & doctores Ecclesiæ pro vero sensu inuestigando, quod non fieret, si omnia aequè omnibus obuia, & clara fuissent. Nec periculum etiam est deceptionis, aut erroris ex ipsa ambiguitate, & obscuritate, cum reliquerit nobis Deus regulam infallibilem visibilem, nempe Ecclesiam, cuius est verum diuini verbi sensum à falso discernere.

Dicit aliquis, si Deus vti potest æquiuocatione, reddi dubiam omnem fidem nostram; nam sicut supra dicebamus, formidare nos posse semper in fidei assensu, si Deus possit falsum reuelare etiam de potentia absoluta: ita possemus semper formidare, an Deus æquiuocatione aliqua licita vti fuerit in iis, quæ reuelauit, ita vt sensus reuelationis alius sit ab eo, quem nos concipimus. Vnde

Card. de Lugo de Virtute Fidei Diuine.

de consequenter nutaret spes nostra, quæ in diuina promissionis infallibilitate, & stabilitate fundatur. Respondetur, negando sequelam; quia licet possit Deus cum causa vti verbis ambiguis; non tamen ita obscuris, vt eorum sensum verum nemo possit assequi, aut conicere aliquem alium sensum abstractum subesse diuersum à sensu obuiuo, quem verba præ se ferant. Alioquin, vt bene notauit Coninch *ibi supra numero 64*. Deus ipse esset nobis causa erroris: cum ex vno capite exigat à nobis fidem, firmissimam suis verbis, & promissis, & ex alio italoqueretur, vt sensus verborum omnibus obuius, & in quo ab omnibus verba intelliguntur, falsus sit; sensus autem verus ita obscurus, vt moraliter non possumus eum assequi. De facto itaque merito non formidamus in rebus fidei: quia licet non habemus euidenciam de reuelatione, aut quod Deus loquatur, & tamen firmissimè credimus, Deum reuelare, & loqui: quia ad hoc sufficiunt ea motiua, quæ faciunt euidenter credibile, quod Deus loquatur, & quod de hoc non possumus prudenter dubitare; ita dato, quod non habeamus euidenciam omnimodam de sensu verborum, & quod in eis non sit ambiguitas, & æquiuocatio: habemus tamen tot, & tanta motiua ad id credendum, vt non possumus prudenter de hoc dubitare; & quidem plura motiua habemus ad credendum; non latere æquiuocationem in verbis illis, *Christus tertia die resur. exiit a mortuis*, quàm ad credibilitatem de reuelatione diuina, nempe quod ea sint ex Dei reuelatione. Sicut ergo possumus firmissimè credere, illam esse reuelationem Dei, quia stantibus tot motiuis credibilitatis, non possumus de hoc prudenter dubitare, aut formidare: ita facilius possumus firmissimè credere, in illis verbis non latere alium sensum obscurum diuersum ab eo, quem præ se ferunt, qui certè si subellet, Deus nobis fuisset erroris causa cum iis verbis nobis loquutus fuit, in quibus, nemo potuit alium sensum inuenire, vel prudenter suspicari. Imò difficile excusaretur Deus à mendacio, vel falsitate: Verba enim æquiuocata tunc excusant à mendacio, quando verè sunt æquiuocata: sunt autem æquiuocata tunc solum, quando apud homines habere possunt duplicem significationem: vtraque verò debet esse significatio humana, id est, quæ possit hominibus deferri, & ab iis aliquo modo percipi: alioquin non apparet, quomodo sit significatio humana, quæ non potest homines in obiecti notitiam deducere. Sicut ergo prudenter credimus firmissimè, hæc esse Dei verba, quia cum talibus, & tantis motiuis Deus fuisset nobis causa erroris, si reuelatio adulterina pro diuina nobis proposita fuisset: ita facilius possumus firmissimè credere, in his verbis nullum alium latere sensum, qui certè si lateret, Deus nos deceptisset vtendo verbis, in quibus moraliter non possumus alium sensum contrarium deprehendere.

Verba æquiuocata tunc excusant à mendacio, quando verè sunt æquiuocata.

SECTIO VI.

Utrum fides aliunde possit generare assensum falsum, circa reuelationem apparentem.

Vidimus, non posse Deum mentiri, aut fallere, atque adeo ex hoc capite non posse villo modo subesse fidei falsum. Nunc videndum